

LEGEA NR. 286/2009 PRIVIND CODUL PENAL

PARTEA GENERALĂ

Titlul I. Legea penală și limitele ei de aplicare

Comentariu

Titlul I din Partea generală a noului Cod penal – „Legea penală și limitele ei de aplicare”, care are aceeași denumire cu Titlul I din Partea generală a Codului penal anterior, este structurat în două capitole: Capitolul I – „Principii generale” și Capitolul II – „Aplicarea legii penale”.

Capitolul II, consacrat aplicării legii penale, este sistematizat în două secțiuni: Secțiunea 1 – „Aplicarea legii penale în timp” și Secțiunea a 2-a – „Aplicarea legii penale în spațiu”, noul Cod penal inversând ordinea secțiunilor Capitolului II al Titlului I, spre deosebire de Codul penal anterior, care reglementa aplicarea legii penale în spațiu în prima secțiune a Capitolului II și aplicarea legii penale în timp în a doua secțiune a Capitolului II din Titlul I.

Capitolul I. Principii generale^[1]

Art. 1. Legalitatea incriminării. (1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.

(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.

Art. 2. Legalitatea sancțiunilor de drept penal. (1) Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile

^[1] Dispozițiile art. 1 din Codul penal anterior privind scopul legii penale nu au corespondent în noul Cod penal.

de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală.

(2) Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.

(3) Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia.

Codul penal anterior:

Art. 2. Legalitatea incriminării. *Legea prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infractorilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte.*

Art. 11. Neretroactivitatea legii penale. *Legea penală nu se aplică faptelor care, la data când au fost săvârșite, nu erau prevăzute ca infracțiuni.*

Comentarii

1. Noul Cod penal consacră dispozițiile art. 1 și art. 2 principiilor legalității incriminării și legalității sancțiunilor de drept penal. Reglementarea acestor principii, pe de o parte, ca prime dispoziții ale noului Cod penal, iar, pe de altă parte, printr-o reglementare mai amplă în raport cu art. 2 din Codul penal anterior are atât valoarea simbolică de a releva locul primordial al principiilor legalității incriminării și legalității sancțiunilor de drept penal, cât și valoarea practică de a plasa neretroactivitatea legii penale în cadrul dispozițiilor consacrate acestor principii.

2. Neretroactivitatea legii penale, prevăzută în art. 11 din Codul penal anterior, este reglementată, în mod justificat, în cadrul prevederilor art. 1 alin. (2) din noul Cod penal referitoare la legalitatea incriminării și al prevederilor art. 2 alin. (2) din noul Cod penal referitoare la legalitatea sancțiunilor de drept penal (pedepse, măsuri educative și măsuri de siguranță), neretroactivitatea constituind un aspect al acestor principii generale. În același sens, în concepția art. 7 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, legalitatea incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) nu este disociată de interzicerea aplicării retroactive a legii penale în defavoarea persoanei acuzate.

Principiul legalității incriminării, atât sub imperiul art. 2 din Codul penal anterior și al art. 1 din noul Cod penal, cât și în viziunea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la art. 7 parag. 1 din Convenție, interzice aplicarea extensivă a legii penale în defavoarea persoanei acuzate.

3. Reglementând în mod complet principiile legalității incriminării și legalității sancțiunilor de drept penal, noul Cod penal prevede explicit, în art. 2

alin. (3), că nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia. Dispoziția cuprinsă în art. 2 alin. (3) din noul Cod penal prezintă o însemnătate practică deosebită în contextul normelor care reglementează pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni și recidivă, întrucât aceste din urmă norme trebuie interpretate și aplicate în mod corelat cu dispoziția art. 2 alin. (3) din noul Cod penal, regulile privind pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni și recidivă neputând conduce la aplicarea unei pedepse principale care să depășească limitele generale ale acesteia.

**Convenția pentru apărarea drepturilor omului
și a libertăților fundamentale**
- extras -

Art. 7. Nicio pedeapsă fără lege. 1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național și internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

**Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului
privind legalitatea incriminării și a sancțiunilor de drept penal**

1. Cauza *Coëme și alții c. Belgiei* (Hotărârea din 22 iunie 2000)

§ 145. Curtea reiterează că, potrivit jurisprudenței sale, art. 7 consacră, între altele, principiul legalității incriminării și pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Dacă acesta interzice în special extinderea câmpului de aplicare a infracțiunilor existente la faptele care, anterior, nu constituiau infracțiuni, el prevede, de asemenea, principiul că legea penală nu trebuie să fie aplicată extensiv în defavoarea persoanei acuzate, de exemplu, prin analogie. Rezultă că legea trebuie să definească clar infracțiunile și pedepsele. Această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, din formularea dispoziției relevante și, dacă este necesar, cu ajutorul interpretării instanțelor referitoare la aceasta, ce acte și omisiuni îi angajează răspunderea penală.

Noțiunea de „lege” utilizată în art. 7 corespunde aceluiași concept care figurează în alte articole ale Convenției; ea cuprinde dreptul de origine atât legislativă, cât și jurisprudențială și implică cerințe calitative, inclusiv cele ale accesibilității și previzibilității (Hotărârile *Cantoni c. Franței* din 15 noiembrie

1996, *Culegere* 1996-V, p 1627, § 29, și *S.W. și C.R. c. Regatului Unit* din 22 noiembrie 1995, serie A nr. 335-B și 335-C, pp. 41-42, § 35 și, respectiv, p. 68-69, § 33). Sarcina care îi incumbă Curții este, deci, de a se asigura că, la momentul când persoana acuzată a comis actul care a condus la urmărire și la condamnare, exista o dispoziție legală care făcea actul pedepsibil și că pedeapsa impusă nu a depășit limitele fixate prin această dispoziție (*Murphy c. Regatului Unit*, cererea nr. 4681/70, decizia Comisiei din 3 și 4 octombrie 1972). Noțiunea de „pedeapsă” având un sens autonom, Curtea trebuie, pentru a da eficiență protecției oferite de art. 7 al Convenției, să analizeze ea însăși, în mod liber și dincolo de aparențe, dacă o anumită măsură constituie în substanța sa o „pedeapsă” în sensul acestei prevederi (*Hotărârea Welch c. Regatului Unit* din 9 februarie 1995, serie A nr. 307-A, p. 13, § 27) (www.echr.coe.int).

2. Cauza Pessino c. Franței (Hotărârea din 10 octombrie 2006)

§ 30. Sarcina care îi incumbă Curții este de a se asigura că, la momentul când persoana acuzată a comis actul care a condus la urmărire și la condamnare, exista o dispoziție legală care făcea actul pedepsibil și că pedeapsa impusă nu a depășit limitele fixate prin această dispoziție (*Coëme și alții c. Belgiei*, § 145 și *Achour c. Franței* [GC], nr. 67335/01, § 43, 29 martie 2006).

§ 31. Curtea a constatat deja că, în considerarea principiului generalității legilor, redactarea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile tip de reglementare constă în recurgerea la categorii generale, mai degrabă decât la liste exhaustive. Atât de numeroasele legi se servesc prin forța lucrurilor de formule mai mult sau mai puțin vagi, în scopul de a evita o rigiditate excesivă și de a putea să se adapteze la schimbările de situație. Interpretarea și aplicarea unor astfel de texte depinde de practică (a se vedea, printre altele, *Kokkinakis c. Greciei*, Hotărârea din 25 mai 1993, § 40 și *Cantoni c. Franței*, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, § 31).

Funcția de a decide încredințată instanțelor servește tocmai la înlăturarea dubiilor care ar putea subzista cu privire la interpretarea normelor, ținând cont de evoluțiile practicii cotidiene.

§ 32. Curtea trebuie, deci, să verifice dacă, în speță, textul dispoziției legale, în lumina jurisprudenței interpretative care o însoțește, îndeplinea această condiție la momentul faptelor (*Cantoni*, anterior citată, § 32).

§ 33. Ea amintește că întinderea noțiunii de previzibilitate depinde într-o mare măsură de conținutului textului despre care este vorba, de domeniul pe care acesta îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi (*Groppera Radio AG și alții c. Elveției*, Hotărârea din 28 martie 1990, § 68). Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la consultații clarificatoare pentru a evalua, la un grad rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (a se vedea, printre altele, *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, Hotărârea din 13 iulie 1995, § 37) (...).

§ 34. Curtea constată că, în speță, Guvernul nu a fost în măsură să prezinte decizii ale instanțelor naționale, fie ale Curții de Casație, fie ale instanțelor de fond, stabilind că înainte de hotărârea pronunțată în prezenta cauză s-a decis în mod explicit că fapta de a continua lucrări de construcție, în pofida unei suspendări a executării permisului de construcție dispusă de un judecător administrativ, constituie infracțiune.

§ 35. În plus, analiza textului din Codul urbanismului (...) pare a arăta că pronunțarea unei suspendări a executării unui permis de construcție nu poate fi, în ceea ce privește consecințele sale penale, în mod clar asimilabilă unei „decizii judiciare sau hotărâri prin care se dispune întreruperea lucrărilor”, în special în temeiul articolului L 480-3 din acest cod.

Dacă Curtea admite că instanțele naționale se află într-o poziție mai bună decât ea însăși pentru a interpreta și aplica dreptul național, ea amintește deopotrivă că principiul legalității incriminării și pedepsei, conținut în art. 7 din Convenție, interzice ca legea penală să fie interpretată extensiv în defavoarea persoanei acuzate, de exemplu, prin analogie (a se vedea, de exemplu, *Coëme și alții c. Belgiei*, § 145).

Rezultă că, în lipsa cel puțin a unei interpretări jurisprudențiale accesibile și în mod rezonabil previzibile, exigențele art. 7 nu ar putea fi privite ca respectate referitor la o persoană acuzată (...).

§ 36. Rezultă astfel, din toate cele ce preced, că, chiar ca profesionist care ar putea beneficia de consultațiile juriștilor, ar fi fost dificil, chiar imposibil pentru reclamant să prevadă schimbarea jurisprudenței Curții de Casație și, deci, să știe că, în momentul în care le-a comis, actele sale ar putea atrage o sancțiune penală (*a contrario Cantoni c. Franței*, anterior citată, § 35 și *Coëme și alții c. Belgiei*, anterior citată, § 150).

În această privință, Curtea consideră că prezenta cauză se distinge în mod clar de Hotărârile *S.W. și C.R. c. Regatului Unit*, în care este vorba despre un viol și de o tentativă la viol a doi bărbați asupra soțiilor lor. Curtea a evaluat în aceste hotărâri (§§ 44 și, respectiv, 42) caracterul prin esență degradant al violului, atât de manifest încât calificarea penală a acestor acte, comise de soți asupra soțiilor lor, trebuie să fie privite ca previzibile și nu contrare art. 7 din Convenție, în lumina obiectivelor fundamentale ale acesteia, „a căror esență însăși este respectarea demnității și a libertății umane”.

§ 37. În aceste condiții, Curtea apreciază că în speță a avut loc încălcarea art. 7 din Convenție (www.echr.coe.int).

3. Cauza *S.W. c. Regatului Unit* (Hotărârea din 22 noiembrie 1995)

§ 34. Garanția pe care o consacră art. 7, element esențial al statului de drept, ocupă un loc primordial în sistemul de protecție al Convenției, astfel cum îl atestă faptul că art. 15 nu autorizează nicio derogare de la el în timp de război sau alt pericol public. El trebuie interpretat și aplicat, așa cum rezultă din obiectul și scopul său, astfel încât să asigure o protecție efectivă contra urmăririi, condamnării și sancționării arbitrare (www.echr.coe.int).

Capitolul II. Aplicarea legii penale

Secțiunea 1. Aplicarea legii penale în timp

Art. 3. Activitatea legii penale. Legea penală se aplică infracțiunilor săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare.

■ **Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal – Titlul I „Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale”, Capitolul II „Dispoziții generale privind aplicarea în timp a legii penale”:**

Art. 5. (1) Atunci când o normă penală face trimitere la o altă normă determinată, de la care împrumută unul sau mai multe elemente, modificarea normei completatoare atrage și modificarea normei incomplete.

(2) În cazul abrogării normei completatoare, norma incompletă va păstra elementele preluate de la aceasta, inclusiv limitele de pedeapsă, în forma existentă la data abrogării, afară de cazul în care legea dispune altfel.

Art. 7. Ori de câte ori o normă în vigoare face trimitere la una sau mai multe infracțiuni prevăzute de Codul penal din 1969 sau de o lege specială modificată prin dispozițiile prezentei legi, trimiterea se consideră făcută la infracțiunea sau infracțiunile prevăzute de legea nouă, având aceleași elemente constitutive.

Codul penal anterior:

Art. 10. Activitatea legii penale. Legea penală se aplică infracțiunilor săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare.

Comentarii

1. Reglementarea activității legii penale în noul Cod penal nu conține niciun element de diferențiere în raport cu reglementarea cuprinsă în Codul penal anterior.

Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal conține, în art. 5 din Capitolul II – „Dispoziții generale privind aplicarea în timp a legii penale” al Titlului I – „Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale”, două reguli aplicabile în cazul normelor incomplete, reguli având legătură cu principiul activității legii penale.

Prima regulă, instituită în art. 5 alin. (1) din Legea nr. 187/2012, stabilește că, în cazul în care o normă penală face trimitere la o altă normă determinată, de la care împrumută unul sau mai multe elemente, modificarea normei completatoare atrage și modificarea normei incomplete.

A doua regulă, instituită în art. 5 alin. (2) din Legea nr. 187/2012, stabilește că, în cazul abrogării normei completatoare, norma incompletă va păstra elementele preluate de la aceasta, inclusiv limitele de pedeapsă, în forma existentă la data abrogării, cu excepția cazului în care legea dispune altfel.

2. În ceea ce privește situația normelor incomplete la momentul intrării în vigoare a noului Cod penal și a Legii nr. 187/2012, această lege prevede, în dispozițiile art. 7, că, ori de câte ori o normă în vigoare face trimitere la una sau mai multe infracțiuni prevăzute de Codul penal anterior sau de o lege specială modificată prin dispozițiile Legii nr. 187/2012, trimiterea se consideră făcută la infracțiunea sau infracțiunile prevăzute de legea nouă (noul Cod penal sau Legea nr. 187/2012), având aceleași elemente constitutive.

**Convenția pentru apărarea drepturilor omului
și a libertăților fundamentale
- extras -**

Art. 7. Nicio pedeapsă fără lege. 1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național și internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

**Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului
privind legalitatea incriminării și a sancțiunilor de drept penal
în cazul infracțiunilor continue sau continuate**

1. Cauza *Ecer și Zeyrek c. Turciei* (Hotărârea din 27 februarie 2001)

§ 33. Prin definiție, o „infracțiune continuă” este tipul de infracțiune comisă de-a lungul unei perioade de timp. În opinia Curții, când un inculpat este acuzat de săvârșirea unei infracțiuni continue, principiul securității juridice impune ca actele constitutive ale acelei infracțiuni și care atrag răspunderea penală să fie clar cuprinse în rechizitoriu (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Pélissier și Sassi c. Franței* [GC], nr. 25444/94, § 51). Mai mult, decizia pronunțată de instanța națională trebuie, de asemenea, să precizeze clar faptul că verdictul vinovăției și pedeapsa pronunțată se bazează pe constatarea faptului că acuzarea a stabilit existența elementelor constitutive ale unei infracțiuni continue (www.echr.coe.int).

2. Cauza *Puhk c. Estoniei* (Hotărârea din 10 februarie 2004)

§ 30. Curtea amintește că, prin definiție, o „infracțiune continuă” este un tip de infracțiune comisă în decursul unei perioade de timp (a se vedea *Ecer și Zeyrek*

c. *Turciei*, § 33). Ea constată că reclamantul a fost inculpat și condamnat pentru omisiunea de a plăti taxele impuse, în mod intenționat și continuu, în decursul unei perioade de timp. Dacă momentul inițial al conduitei reclamantului este anterior intrării în vigoare a legii în temeiul căreia a fost condamnat, conduita a durat și după această dată.

§ 31. Curtea constată că, potrivit textului art. 148-1 al Codului penal înainte de modificarea sa din 1995, răspunderea penală a unei persoane pentru evaziune fiscală putea fi reținută numai „dacă o pedeapsă administrativă i-a fost impusă făptuitorului pentru infracțiuni similare”. Condiția constituia un element al infracțiunii de evaziune fiscală, în lipsa căruia nu putea fi dispusă o condamnare penală.

(...) Conduita pentru care reclamantul a fost condamnat privește, pentru cea mai mare parte, perioada anterioară datei de 13 ianuarie 1995 și condamnarea impusă acestuia – patru ani de închisoare cu suspendare – a luat în considerare conduita sa atât înainte, cât și după acea dată. În aceste condiții, abordarea instanțelor naționale nu putea decât să afecteze și severitatea sancțiunii.

§ 32. În ceea ce privește susținerea Guvernului, potrivit căreia jurisprudența stabilită privind interpretarea și aplicarea articolului 148-1 § 7 din Codul penal face ca riscul condamnării să fie previzibil pentru reclamant, Curtea constată că deciziile Curții Supreme la care face referire Guvernul au fost luate la 8 aprilie 1997, 27 ianuarie 1998 și 8 aprilie 1998. Plângerea reclamantului privește, totuși, conduita sa în 1993 și 1994. În acea perioadă reclamantul nu se putea aștepta că la prima descoperire a conduitei sale ar risca o condamnare penală, având în vedere redactarea legii penale în vigoare la acea dată.

§ 33. În lumina celor de mai sus, Curtea constată că autoritățile naționale au aplicat retroactiv legea din 1995 unei conduite care nu constituia anterior infracțiune.

§ 34. În consecință, a avut loc o încălcare a art. 7 parag. 1 din Convenție (www.echr.coe.int).

Art. 4. Aplicarea legii penale de dezincriminare. Legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi.

■ **Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal – Titlul I „Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale”, Capitolul II „Dispoziții generale privind aplicarea în timp a legii penale”:**

Art. 3. (1) Dispozițiile art. 4 din Codul penal privind legea penală de dezincriminare sunt aplicabile și în situațiile în care o faptă determinată, comisă

sub imperiul legii vechi, nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi datorită modificării elementelor constitutive ale infracțiunii, inclusiv a formei de vinovăție, cerută de legea nouă pentru existența infracțiunii.

(2) Dispozițiile art. 4 din Codul penal nu se aplică în situația în care fapta este incriminată de legea nouă sau de o altă lege în vigoare, chiar sub o altă denumire.

Codul penal anterior:

Art. 12. Retroactivitatea legii penale. (1) *Legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. În acest caz executarea pedepselor, a măsurilor de siguranță și a măsurilor educative, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte, încetează prin intrarea în vigoare a legii noi.*

(2) *Legea care prevede măsuri de siguranță sau măsuri educative se aplică și infracțiunilor care nu au fost definitiv judecate până la data intrării în vigoare a legii noi.*

Comentarii

1. În noul Cod penal, în mod justificat, nu au fost menținute dispozițiile art. 12 alin. (2) din Codul penal anterior, care instituiau retroactivitatea legii penale care prevede măsuri de siguranță sau măsuri educative. Retroactivitatea legii penale care prevede măsuri de siguranță sau măsuri educative constituia o încălcare a principiului legalității sancțiunilor de drept penal. În concepția noului Cod penal, reflectată în art. 2, legea penală care prevede măsuri educative sau măsuri de siguranță este guvernată de principiul legalității sancțiunilor de drept penal, măsura educativă sau măsura de siguranță neputându-se aplica, conform art. 2 alin. (2), dacă nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.

2. Cu privire la aplicabilitatea art. 4 din noul Cod penal, Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal conține, în art. 3 din Capitolul II – „Dispoziții generale privind aplicarea în timp a legii penale” al Titlului I – „Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale”, două reguli suplimentare, care au rolul de a clarifica ipotezele în care se aplică și ipotezele în care nu se aplică dispozițiile art. 4 din noul Cod penal privind legea penală de dezincriminare.

Prima regulă, prevăzută în art. 3 alin. (1) din Legea nr. 187/2012, stabilește că dispozițiile art. 4 din noul Cod penal sunt aplicabile și în situațiile în care o faptă determinată, comisă sub imperiul legii vechi, nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi datorită modificării elementelor constitutive ale infracțiunii, inclusiv a formei de vinovăție, cerută de legea nouă pentru existența infracțiunii. Astfel, de exemplu, dispozițiile art. 287 alin. (1) lit. d) și e) din noul

Cod penal, referitoare la nerespectarea hotărârilor judecătorești, incriminează neexecutarea hotărârii judecătorești prin care s-a dispus reintegrarea în muncă a unui salariat [art. 287 alin. (1) lit. d)] și neexecutarea hotărârii judecătorești privind plata salariilor în termen de 15 zile de la data cererii de executare adresate angajatorului de către partea interesată [art. 287 alin. (1) lit. e)], numai atunci când sunt săvârșite cu intenție, întrucât nu prevăd în mod expres că neexecutarea comisă din culpă constituie infracțiune, iar în conformitate cu dispozițiile art. 16 alin. (6) teza a II-a din noul Cod penal, fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când legea o prevede în mod expres.

A doua regulă, prevăzută în art. 3 alin. (2) din Legea nr. 187/2012, stabilește că dispozițiile art. 4 din noul Cod penal nu sunt aplicabile în situația în care fapta este incriminată de legea nouă sau de o altă lege în vigoare, chiar sub o altă denumire. De exemplu, uciderea copilului nou-născut de către mamă se încadrează, după caz, în dispozițiile art. 199 din noul Cod penal („Violența în familie”) raportat la art. 188 („Omorul”) sau art. 189 („Omorul calificat”) ori în art. 200 din noul Cod penal („Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă”), chiar dacă noul Cod penal nu a menținut un text identic cu cel al art. 177 din Codul penal anterior referitor la pruncucidere.

Art. 5. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei. (1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile.

Codul penal anterior:

Art. 13. Aplicarea legii penale mai favorabile. (1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă.

(2) Când legea anterioară este mai favorabilă, pedepsele complementare care au corespondent în legea penală nouă se aplică în conținutul și limitele prevăzute de aceasta, iar cele care nu mai sunt prevăzute în legea penală nouă nu se mai aplică.

Comentarii

1. În art. 5 din noul Cod penal nu au fost menținute dispozițiile art. 13 alin. (2) din Codul penal anterior, urmând ca în cazul pedepselor complemen-

tare să se aplice, după caz, prevederile art. 5 alin. (1) din noul Cod penal referitoare la aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei sau prevederile art. 2 din noul Cod penal referitoare la legalitatea sancțiunilor de drept penal.

2. Spre deosebire de Codul penal anterior, prin dispozițiile art. 5 alin. (2) din noul Cod penal a fost reglementată valoarea de lege penală mai favorabilă a actelor normative sau a prevederilor din acestea declarate neconstituționale și a ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul cât s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile. Soluția legislativă consacrată în art. 5 alin. (2) din noul Cod penal confirmă poziția adoptată în jurisprudență, care a reținut^[1], de exemplu, că dispozițiile art. 74¹ din Codul penal anterior, referitoare la reducerea pedepsei sau aplicarea unei sancțiuni administrative în cazul anumitor infracțiuni, declarate neconstituționale prin Decizia Curții Constituționale nr. 573 din 3 mai 2011^[2], constituie lege penală mai favorabilă și, în consecință, pot fi aplicate în condițiile art. 13 din Codul penal anterior, ca lege penală mai favorabilă.

3. Capitolul III – „Dispoziții privind aplicarea și executarea sancțiunilor penale” și Capitolul IV – „Dispoziții speciale privind regimul sancționator aplicabil minorilor” din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal conțin o serie de reguli privind determinarea legii penale mai favorabile generată de succesiunea Codului penal anterior și a noului Cod penal, de instituțiile noi prevăzute în acest din urmă cod, dispoziții care vor fi menționate în comentariile aferente instituțiilor la care se referă.

4. Din punct de vedere exclusiv al pedepsei principale, în aplicarea dispozițiilor art. 5 alin. (1) din noul Cod penal (aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei), pot exista, în principal, următoarele situații în care se impune determinarea legii penale mai favorabile generată de succesiunea Codului penal anterior și a noului Cod penal:

- noul Cod penal a redus atât minimul special al pedepsei închisorii, cât și maximul special al pedepsei închisorii ► noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă;

- noul Cod penal a majorat atât minimul special al pedepsei închisorii, cât și maximul special al pedepsei închisorii ► Codul penal anterior constituie legea penală mai favorabilă;

^[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4144 din 6 decembrie 2011, în B.J. 2011, p. 950-956; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3301 din 16 octombrie 2012, în B.J. 2012, p. 1112-1117.

^[2] M. Of. nr. 363 din 25 mai 2011.

– noul Cod penal a majorat minimul special al pedepsei închisorii și a redus maximul special al pedepsei închisorii ► în opinia noastră, Codul penal anterior constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină stabilirea duratei pedepsei spre minimul special, iar noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină stabilirea duratei pedepsei spre maximul special;

– noul Cod penal a redus minimul special al pedepsei închisorii și a majorat maximul special al pedepsei închisorii ► în opinia noastră, noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină stabilirea duratei pedepsei spre minimul special, iar Codul penal anterior constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină stabilirea duratei pedepsei spre maximul special;

– noul Cod penal a majorat atât minimul special al pedepsei închisorii, cât și maximul special al pedepsei închisorii, dar a introdus pedeapsa alternativă a amenzii ► în opinia noastră, Codul penal anterior constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină alegerea pedepsei închisorii, iar noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă, în cauzele în care criteriile de individualizare a pedepsei determină alegerea pedepsei amenzii.

Decizii ale Curții Constituționale

1. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei. Din perspectiva conținutului, acordul de recunoaștere a vinovăției are o dublă natură, pe de o parte, este o instituție procesuală, iar, pe de altă parte, este o instituție de drept material. Astfel, potrivit art. 320¹ alin. (7) teza întâi C. proc. pen., *„instanța va pronunța condamnarea inculpatului, care beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege, în cazul pedepsei închisorii, și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege, în cazul pedepsei amenzii”*. Deși judecătorul este ținut de principiul cu rang constituțional al aplicării legii penale mai favorabile, Curtea constată că norma de drept penal se regăsește în corpul unei norme de procedură și este condiționată de îndeplinirea anumitor condiții procedurale.

Cât privește criteriile de delimitare a normelor de drept penal de cele de procedură penală, Curtea constată că așezarea acestor norme în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor. De asemenea, dacă se ia în considerare criteriul *obiectului* de reglementare al normei, se constată că art. 320¹ alin. (7) C. proc. pen. este o normă care privește cuantumul pedepsei aplicabile anumitor infracțiuni, putând fi încadrată în categoria normelor de drept substanțial, și nu în categoria celor de procedură penală. La

aceeași concluzie se ajunge și dacă se ia în considerare criteriul *scopului* normei, care atribuie un drept, o facultate, nefiind o normă care să reglementeze proceduri. Totodată, nu poate fi înlăturat nici criteriul *rezultatului* la care conduce norma cu privire la răspunderea penală pe care o poate înlătura, reduce sau agrava. În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecății, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile. Așadar, faptul că textul în discuție figurează în Codul de procedură penală nu este un impediment în considerarea lui ca fiind o normă de drept penal susceptibilă de a fi aplicată retroactiv, în cazul în care este mai blândă.

(...) Referitor la critica potrivit căreia dispozițiile art. 320¹ C. proc. pen. contravin principiului aplicării legii penale mai favorabile, Curtea constată următoarele:

Acest principiu are în primul rând rang constituțional și, în subsidiar, rang legal, așa cum este statuat prin art. 15 alin. (2) din Legea fundamentală și art. 13 C. pen. Pe cale de consecință, teza potrivit căreia producerea efectului în materia dreptului penal [art. 320¹ alin. (7) C. proc. pen.] este condiționată de îndeplinirea cerințelor de drept procesual penal [art. 320¹ alin. (1)-(6) C. proc. pen.] nu poate fi primită, deoarece principiul aplicării imediate a legii procesual penale nu poate înfrânge principiul constituțional al aplicării legii penale mai favorabile. În esența sa, acest din urmă principiu are în vedere situațiile în care anumite infracțiuni sunt săvârșite sub legea veche, dar judecate sub imperiul legii noi.

Cât privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, este de observat că aceasta vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze.

Or, dispozițiile art. 320¹ C. proc. pen. fiind de imediată aplicare, coroborat cu natura substanțial penală a alin. (7), este evident că acestea sunt mai favorabile atât timp cât, anterior soluționării definitive a cauzei, nu a existat posibilitatea reducerii limitelor de pedeapsă în cazul recunoașterii vinovăției. Determinarea caracterului „mai favorabil” are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă. Cu privire la aceasta din urmă pot exista deosebiri de natură (o lege prevede ca pedeapsă principală amenda, iar alta închisoarea), dar și deosebiri de grad sau cuantum privitoare la limitele de pedeapsă și, evident, la modalitatea stabilirii acestora în mod concret. Sunt numeroase situațiile care impun aplicarea legii mai blânde, dar pentru care nici Codul penal și nici Codul de procedură penală